

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 vtrum operetur propter proprium bonum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Super Quaestiones centesimovegintaseties. Articulum septimum. A. Fortis. Et q. loquatur ibi de fine operationis. patet ex textu rotundo. Finis, inquit, omnis operationis est qui secundum habitum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fortis operetur propter bonum proprii habitus.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, q. fortis non operetur propter bonum proprii habitus. Finis enim in rebus agendis & si sit prior intentione, est tamen posterior in executione. Actus fortitudinis in executione est posterior, quam ipse fortitudinis habitus. non ergo potest esse, quod fortis agat propter bonum proprii habitus.

¶ 2. Præ. Aug. dicit 13. de Trini. Virtutes quas solum propter beatitudinem amamus, sic persequere quidam nobis audent. f. dicendo eas propter se appetendas, ut ipsam beatitudinem non amemus.

Quod si faciunt, etiam ipsas amare utique desistimus. quado illam propter quam sola ista amauimus, non amamus: sed fortitudo est, quod virtus, ergo actus fortitudinis non est ad ipsam fortitudinem, sed ad beatitudinem referendus.

¶ 3. Præ. Aug. dicit in lib. de moribus Ecclesie, q. fortitudo est amor omnia propter Deum facile perferens. Deus autem non est ipse habitus fortitudinis, sed aliquid melius, sicut oportet finem meliorem esse his, quæ sunt ad finem. non ergo fortis agit propter bonum proprii habitus.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 3. Ethico. quod fortitudo est bonum: talis autem est finis.

RESPONDEO. Dicendum, quod duplex est finis, scilicet

clinatio ad maiorem, & ex alio fine. f. delectabili uenere furum committit. aliter autem ex proprio furandi principio, & sine, furum committit. ita in actu temperantia, fortitudinis, & aliarum est virtus. Qui enim fortitudinis actum facit propter temperantiam esse, aut iustum esse, magis est temperatus, aut iustus quam fortis, quoniam ex alio principio & alio fine fortem actum facit. f. ex principio inclinatio in temperantiam, & illius proprio fine: uel inclinatio in iustitiam, & illius proprio fine fortem actum facit. Qui uero fortitudinis actum exercet ut fortiter agat, ille uere & proprie fortis est, quia ex principio inclinatio in fortitudinis opera, & propter proprium finem operum fortitudinis, operatur per se primo, & non propter aliud ut proprium finem. Patet ergo facile inducendo in uirtutibus, hæc prima distinctio. Secunda distinctio est de operatione uirtutis, quod dupliciter de ea loqui possumus. Primo, de ipsa operatione, secundum suam substantiam, puta, in proposito de timere, audere, sustinere, &c. Secundo, de ipsa secundum formam conditionum que fortiter ex habitu illius uirtutis. Valde enim refert loqui de sustinere, uel loqui de sustinere: e quando oportet, ubi oportet, que oportet, sicut oportet, &c. Et hæc distinctio, ut pote clara, non oportet aliter manifestari, sed ex ea ad propositum scire, quod cum operatio secundum substantiam sit a potentia naturali, puta imperare, eligere, timere, audere, sustinere, aggredi, & uniuersaliter pati, & agere uoluntaria: conditio autem, seu qualitas eius sit ab habitu, puta, quando, quæ, sicubi, propter quid oportet, sicut habitus se habet ad potentiam naturalem ut forma ad materiam, ita se habet id, quod per habitum sit, & est ad operationem: ita quod operatio est materia eius, quod secundum habitum sit, & est. Et quoniam materia est propter formam & finis generationis est forma: ut patet ex 2. Phy. ideo proprius finis operationis cuiuscumque uirtutis est id, quod secundum habitum illius uirtutis in operatione sit. Et hoc est, quod Aristoteles, in 3. Ethico. assumit, dicens in textu rotundo. Finis enim omnis operationis est qui secundum habitum. Hoc est quod author docet in littera, ponendo proprium finem fortis non operationem, ut arguens male interpretatus est, sed similitudinem, seu convenientiam habitus in operatione positam, quæ nihil aliud est, quam forma, uel quasi forma operationis saltem in esse morali. Tertia distinctio est propria huic materie, & est de fine fortitudinis, & de fine materie fortitudinis. Bonum siquidem de quo est pugna (quod illud sit, siue sit aliud a bono fortitudinis, ut iustitia, &c. hinc sit ipsum proprium bonum fortitudinis, in quantum est bonum de quo est pugna) non est proprius finis fortitudinis, sed proprius finis materie circa quam est fortitudo reddens illam bonam, seu optimam, uerbi gratia. Exta bellum propter repellendam iniustitiam patriæ uexationem. Salus patriæ est directe proprius finis propter quem pericula mortis in bello sunt optima, & mors ipsa ibidem reditur bona. Quod enim ille finis se teneat ex parte materie, circa quam est fortitudo, & ratione, & autoritate patet. Ratione quidem, quia fortis circa pericula maxima, & opti-

Finis enim proprius actus secundum se est ille, qui est proprius finis, propter quem habens talem habitum operatur. Finis autem eiusdem per aliud, est quodcumque aliud: propter quod faciens talem actum operatur. Verbi gratia. In uitiis finis actus furandi est ille, propter quem fur ut sic operatur: finis autem per aliud est quodcumque aliud propter quod aliquis furatur, puta, ut luxurietur. Tanta hinc ad propositum differentia emanat, ut si cut qui furatur ut moechetur, magis moechus, quam fur sit: qui autem furatur ut alienum auferat, ille uere & proprie fur sit (primus namque ex alio principio. f. in

Ca. 15. circa finem, to. 1.

I. 3. c. 7. ante medium tom. 5.

na, tamquam circa propriam materiam versatur: sed pericula, sicut non sunt maxima, nisi sint mortalia, ita non sunt optima nisi proper: bonum virtutis quod impugnetur. Redduntur ergo pericula optima ex tali fine, ac per hoc pericula maxima sunt materia fortitudinis ex hoc, quod sunt optima ex tali fine, & potes forma e rationem sic.

Pericula maxima ac optima sunt materia fortitudinis, ergo id quo sunt optima spectat ad materiam fortitudinis: sed non sunt optima bonitate intrinseca ea denominante, sed ex ordine ad optatum finem. Bonum virtutis, de quo est pugna ut patet, ergo bonitatis de quo est pugna, finis est materia circa quam est fortitudo. Quod autem illud idem bonum non fit finis proprius fortitudinis, probatur ex hoc, quod finis proprius unius virtutis communis esset multis virtutibus. Verbi gratia, esse temperatum est proprius finis temperantiae, & secundum hoc esset etiam proprius finis fortitudinis, quod est impossibile. Implicat namque dicere finem proprium unius virtutis esse finem proprium plurium virtutum eiusdem ordinis. Auctoritate vero, nam in tertio, Ethicorum Aristotelis, intelligendo materiam fortitudinis clare concludit, quod non circa omnia pericula mortis, sed circa bona bonitate in eis, ergo propter ordinem ad bonum, propter quod non effectivum, nec exemplariter, ut patet, sed finaliter sunt optima. Et post non immediate, sed cum determinat de actu formato ipsius fortitudinis, probat quod fortis boni gratia operatur, ubi nunquam meminit alicuius boni in speciali, nisi fortitudinis, aperte ostendens, quod proprius finis fortis, & virtutis fortitudinis est fortitudo actualis, quae est forma, vel quasi forma operationis substatuata fortitudini actuali. Subsistit enim ly timere, audere, sustinere, aggredi, &c. actuali fortitudini, quae secundum convenientiam ad habitum fortitudinis apponitur huiusmodi actibus dum sustinet, vel aggreditur, &c. quando oportet, quod oportet, sicut oportet.

¶ His praebitis, non est difficile intueri veritatem quaestionis istius, quae consistit in hoc, quod finis proprius fortis, & habitus fortitudinis tam praestitutus, quam connaturalis, est actualis fortitudo, tum a communibus inchoando (quia unumquodque est propter suam operationem, ut dicitur in secundo caeli, proprium autem opus fortis ut sic, & habitus fortitudinis, non est operatio secundum suam substantiam, puta, sustinere, sed secundum suam formam, ac per hoc est fortitudo actualis, quae significat formam in tali operatione, sicut simitas significat civitatem in naso) tum quia sicut finis proprius utilitatis est utilitas in actu exercitio, eo modo quo fit a iustis: & similiter finis temperantiae proprius est temperate se habere in actu exercitio, eo modo quo temperati se habent: & finis proprius liberalis est liberalitas in actu exercitio, eo modo quo liberales se exercent, & sic de aliis: ita finis proprius fortitudinis, & fortis, ut sic, est fortiter operari, eo modo quo fortes operantur. Et omnium est una communis ratio, quia habitus sunt propter proprias perfectiones actuales, quas apponunt operationibus in actu exercitio. Sunt enim habitus velut potentiae quaedam mediae inter potentiam, & actum: & propterea sunt instituti propter actuales perfectiones tamquam omnino actus. Tum quia fortis, occurrente materia fortitudinis, puta, maximo & optimo periculo, puta, iusto bello, praestituet sibi, in quantum fortis non alium finem nisi fortiter agere actu intentioni, & exteriori: & hoc secundum rectissimam sit rationem, quia fortitudo ipsa actualis est bonum forti, & est finis suae operationis, puta, sustinere, aggredi. Hac enim omnia operatur ut fortiter agat, & huius boni gratia agit fortis, & potes hinc formare rationem. Fortis habet pro fine proprio fortitudinem actualem tamquam sufficientem, & proprium motuum intentionis sita ad hoc ut sustineat, aggredietur, &c. ergo non oportet alium finem proprium quaerere, sicut nec in aliis virtutibus. Et ex his habet triplicem modum fortitudinis actualis. Primus, & perfectissimus in suo genere est, cum quis ex habitu fortitudinis tendit actualiter ad hunc finem, ut fortiter se habeat circa optima, ac maxima pericula: hic enim ad finem proprium fortitudinis se habet eo modo quo se habent fortes. Secundus est minus perfectus, cum quis non ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc est: for-

ter se habere, actualiter tendit: hic enim dicitur quod non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur, ac facilius. Tertius imperfectissimus, cum quis non ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc est: for-

ter se habere, actualiter tendit: hic enim dicitur quod non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur, ac facilius. Tertius imperfectissimus, cum quis non ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc est: for-

ter se habere, actualiter tendit: hic enim dicitur quod non operatur fortiter eo modo quo fortes operantur, ac facilius. Tertius imperfectissimus, cum quis non ex habitu fortitudinis, quia caret illo, sed ex intentione circa optima ac maxima pericula, ad eundem finem, hoc est: for-

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fortis delectetur in suo actu.

Super Quaestiois centesime vigesima tertio. Articulus quartus.

Idem quaestio. adverte, quod author inquit, quod fortis forter operans... D OCTAVVM sic proceditur. Videtur, qd fortis delectetur in suo actu. Delectatio enim est operatio conaturalis habitus no impedita, vt dicitur, i. 13. Eth. sed operatio fortis pcedit ex habitu, qui agit in modu naturae, ergo fortis habet delectationem i suo actu. ¶ 2 Præc. Ad Galat. 5. super illud, Fructus autē spiritus est charitas, gaudii, & pax, dicitur Ambrosius, qd opera virtutū dicitur fructus, qd opera virtutū dicitur fructus, quæ mentem hominis sancta, & sincera delectatione reficitur: sed fortis agit opera virtutis, ergo habet delectationem in suo actu. ¶ 3 Præc. Debilius vincitur a fortiori: sed fortis plus amat bonum virtutis, quàm proprium corpus, quod periculum mortis exponit. ergo delectatio de bono virtutis euacuat dolorē corporale: & ita delectabiliter omnino operatur.

SED CONTRA est, quod Philof. dicit in 3. Eth. qd fortis i suo actu nihil delectabile videtur habere.

RESPON. Dicendū, qd sicut supra dictū * est, cū de passionibus ageretur, duplex ē delectatio, vna quidem corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitiua magis est homini in manifesto, inde est, qd a magnitudine corporalis doloris euanescit delectatio spirituales, quæ est de fine virtutis. ARTICVLVS IX. Vtrum fortitudo maxime consistat in repentinis. AD NONVM sic proceditur. Vt, qd fortitudo non maxime consistat in repentinis. Illud enim videtur esse in repentinis, quod ex inopinato prouenit: sed Tullius * dicit in sua rhetorica, quod fortitudo est cōsiderata periculis susceptio, & laborum perpessio, ergo fortitudo non cōsistit maxime in repentinis. ¶ 2 Præc. Ambrosius dicit * in 1. de Officiis. Fortis uiri est nō diffimulare cū aliquid imminet, sed præterdere, & tanquam de specula quadam mentis obuiare cogitatione prouidare rebus futuris, ne forte dicat postea, ideo in ista, in-cidi, quia nō arbitrabar posse euenire: sed ubi est aliquid repentinum, ibi non potest prouideri in futuro. ergo operatio fortitudinis non est circa repentina. ¶ 3 Præc. Philof. dicit * in 3. Eth. qd fortis est bonæ spei: sed spes expectat aliquid in futurum, quod

Tiburtius cū super carbones incēlos nudis plantis incederet, dixit, qd videbatur sibi super rosēos flores ambulare. Facit tamē virtus fortitudinis, ut ratio non absorbeat a corporalibus doloribus. Tristitia autē animalē superat delectatio virtutis, inquātū hō præfert bonū uirtutis corporali uite, & qbuscūq; ad eā pertinentibus. & ideo Philof. * dicit in 3. Ethico. qd a forti non requiritur, ut delectetur quasi delectationem sentiēs, sed sufficit quod non tristetur.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd uehementia actus, vel passionis uirtutis potentia impedit aliam potentiam in suo actu: & ideo per dolorem sensus impeditur mens fortis, ne in propria operatione delectationem sentiat.

AD SECVDVM dicendum, qd opera uirtutum sunt delectabilia præcipue propter finem. Possunt autem ex sui natura esse tristitia, & præcipue hoc contingit in fortitudine. Vnde Philof. dicit * in 3. Eth. qd non in omnibus uirtutibus operari delectabiliter existit, præter in quantum finem attingit.

AD TERTIVM dicendum, quod tristitia animalis uincitur in forti a delectatione uirtutis: sed quia dolor corporalis est sensibilior, & apprehensio sensitiua magis est homini in manifesto, inde est, qd a magnitudine corporalis doloris euanescit delectatio spirituales, quæ est de fine uirtutis.

ARTICVLVS IX. Vtrum fortitudo maxime consistat in repentinis.

AD NONVM sic proceditur. Vt, qd fortitudo non maxime consistat in repentinis. Illud enim uidetur esse in repentinis, quod ex inopinato prouenit: sed Tullius * dicit in sua rhetorica, quod fortitudo est cōsiderata periculis susceptio, & laborum perpessio, ergo fortitudo non cōsistit maxime in repentinis.

¶ 2 Præc. Ambrosius dicit * in 1. de Officiis. Fortis uiri est nō diffimulare cū aliquid imminet, sed præterdere, & tanquam de specula quadam mentis obuiare cogitatione prouidare rebus futuris, ne forte dicat postea, ideo in ista, in-cidi, quia nō arbitrabar posse euenire: sed ubi est aliquid repentinum, ibi non potest prouideri in futuro. ergo operatio fortitudinis non est circa repentina.

¶ 3 Præc. Philof. dicit * in 3. Eth. qd fortis est bonæ spei: sed spes expectat aliquid in futurum, quod

quam habuit, absorpta fuit eius ratio. Ac per hoc salium videtur, quod passia fuerit spiritum quous uis rationis impeditur, seu absorbetur per trititiam: sicut econtra in coitu per delectationem absorberet quoque dicit Aristoteles.

Super Quaestiois centesime vigesima tertio. Articulus nonum.

Lib. 3. c. 3. in prin. & libr. 3. c. 7. & 9. tom. 5.

In artic. 9. eiusdem quaestio. dubium occurrit, An fortitudo consistat circa repentina, quantum ad electionem. & est ratio dubii, quia Martinus in quaest. 6. dubio secundo nominatim contra Sanctum Thomam, dicit se tenere partem affirmatiua, alligando uerba, quæ in principio corporis articuli huius author dicit. In operatione fortitudinis duo sunt consideranda, unum quidem quantum ad electionem ipsius: sic fortitudo non est circa repentina. Contra inquit; quique medius probans fortem circa repentina eligere sustinere, & aggregari, ut oportet, & cetera, sed ego nolo implere solum superfluum argumentum, & ideo ista non recito. Iste homo autem nolo intelligere, aut non intellexit S. Tho. cum tamen in promptu esset planus sensus uerborum eius. Dupliciter siquidem intelligi potest, quod non sit electio circa repentina. Primo, qd repentinis occurrentibus non sit electio nisi mendii, & aggregari ut oportet, & cetera. & attribuere hanc negationem forti, est dicere forte nō esse fortem: & est contradicere directe authori in hoc articulo uolenti, qd in repentinis fortis facit ea, quæ sūt uirtutis fortitudinis: & in hoc manifestat se habere fortitudinis habitum firmatum. Præcipuum autem in uirtute moralis est electio. Ex electione igitur in repentinis operatur fortitudo apud auctorem. Nec unquam etiam somniauit

Lib. 3. c. 9. non proci. a fine, tom. 5.

Lib. 2. de intentione ibi fol. 3. ante finem libri.

Lib. 1. ca. 38. circa medium tom. 1.

Lib. 3. c. 10. mo. 5.